

KOVÁCS PÉTER*

A nemzetközi jog és a belső jog szimbiózisa az új Büntető Törvénykönyvben?

I. Bevezető (avagy Bodnár László és a többiek küzdelme a tisztánlátásért...)

A nemzetközi jog és a belső jog kapcsolatának tudományos megközelítésében az ünnepezt, *Bodnár László* professzor, közismerten igen markáns megközelítést foglal el: az elméleti kapcsolatot (és egyszersem a kívánatos megoldást) az ún. monista felfogásra építi, némi rezignáltsággal tudomásul véve, hogy sem a rendszerváltozás előtt, sem rendszerváltozás után nem sikerült meggyőznie a döntéshozókat ennek az előnyéről.¹ A magyar jogalkotó, alkotmányozó, megszokásból, kényelemből, végig nem gondolt, a parlamenti padsorokban jól csengőnek tűnő megfontolásokból és kitételekből, előbbutóbb mindig a dualizmus mellé tér vissza, esetleg annak ún. recepciós, adopcións iskolájához. Viszont a *de lege ferenda* javaslatoknak is megvan a maguk értelme: a *jus murmurandi*, a morgás joga. Vagy ahogyan *Vörös Imre* is egy könyve címének választotta a régi mondást: *Dixi et salvavi animam meam*...²

A magyar nemzetközi jogászok közösségében pedig időről időre neki rugaszkodik valaki, hogy *utat vágjon a rengetegben* és megpróbálja szisztematikus rendszerbe foglalni azt, amiről ő is tudja, hogy nem sikerülhet: ti. megtalálni a világos vonalvezetést a magyar parlament, a kormány, az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok joggyakorlatában.³

Az alábbiakban azt a tételt szeretném kibontani és bizonyos alkotmánybíróági illetve büntető törvénykönyvi gyakorlati példákkal alátámasztani, amelyet az alábbi formában fogalmaztam meg tankönyvemben: „Akár a dualista, akár a monista megközelítést teszi is magáévá az állam alkotmányos berendezkedése, a választott megoldás nem változtat azon a követelményen, hogy az állam nemzetközi jogi kötelezettségei és belső jog egyúttal érvényesüljenek és összhangot mutassanak, hiszen valójában eleve *jogi szim-*

* tanszékvezető egyetemi tanár, PPKÉ Jog- és Államtudományi Kar

¹ Bodnár László e tárgyban írott munkáinak felsorolását a jelen könyv szerkesztői által megállapított terjedelmi korlátok miatt sajnos mellőznöm kell.

² VÖRÖS IMRE: *Dixi et salvavi*. Budapest, Logod Bt 2000. Vörös Imre a 36/1992. (VI. 10.) AB határozathoz írt különvéleményét is ezzel zárta. ABH 1992, 226. p.

³ Lásd különösen Blutman László, Csatlós Erzsébet, Jakab András, Molnár Tamás, Schiffner Imola és Sulyok Gábor munkáit, amelyek tételes felsorolását a jelen könyv szerkesztői által megállapított terjedelmi korlátok miatt sajnos mellőznöm kell.

biózisban vannak. Az államnak a belső jogát – amennyiben az adott szabályozási területen vannak odavágó, irányadó, akár szokásjogi, akár szerződési jogi nemzetközi kötelezettségek is – az utóbbiakkal összhangban kell alkotnia, értelmeznie. A monizmus és a dualizmus közötti választás így alapvetően technikai különbségek érvényesülését jelenti, de a végeredményt, a nemzetközi kötelezettségek végrehajtását, a *pacta sunt servanda* elv érvényesülését egyformán biztosítani kell. A nemzetközi jog és a belső jog esetleges ütközése, kollíziója, sűrűlódásai, valamint az ún. látszat-joghézagok által felvetődött problémák száma a jogalkotó és a jogalkalmazó számára a jogi szimbiotikus szemlélettel jelentősen csökkenthető.⁴

Mindezt az új büntető törvény példáján szeretném szemléltetni, fájó szívvel feláldozva az Alkotmánybíróság utóbbi két évben kibontott joggyakorlatának áttekintését.⁵

II. Szimbiózis a jogalkotásban – az új büntető törvénykönyv példáján

A 2012. évi C. törvény, azaz az új Büntető Törvénykönyv sok mindent átigazított, egészített, pontosított, átpozicionált, de radikális változtatást nem jelent sem közvetlen elődje, az 1978. évi IV. törvény, sem az azt megelőzőek tekintetében. Ez kimondható a büntető törvénykönyvnek a nemzetközi jogi és mindenekelőtt a nemzetközi szerződési kötelezettségekre vonatkozó szabályai tekintetében is: az alábbiakban azonban csak az új büntető törvénykönyvi megoldásokat tekintem át. Eltekintek azonban az európai jogi (európai uniós vonatkozású) paragrafusok elemzésétől, annak ellenére, hogy a szimbiózis az európai uniós jogi normák (mindenekelőtt a rendeletek és kivételesen azon irányelvek tekintetében, ahol az uniós jog szabályai szerint valamilyen okból, de alapvetően az állami mulasztások nyomán megállapításra került a közvetlen alkalmazhatóság/közvetlen hatály) tekintetében még markánsabban, természetükből következően megvalósul. A kérdés elemzését azonban meghagyom az európai jog hazai művelőinek, mindössze azt előre bocsátva, hogy a büntető törvénykönyv európai uniós hivatkozásai olyan normákra mutatnak rá, amelyeket az Európai Unió valamely, a tagállamokat egyaránt kötelező nemzetközi jogi kötelezettség, mindenekelőtt nemzetközi szerződés esetleg biztonsági tanácsj szankciós határozat végrehajtása érdekében született. Én úgy látom, hogy az alábbi variációkban⁶ találjuk meg a nemzetközi jogot a büntető törvénykönyvben:

a) Az adott paragrafus szó szerinti vagy lényegileg azonos egy-egy nevesítetlenül maradt nemzetközi szerződés rendelkezésével. Ilyen a *népirtás*⁷ (az 1948-as genocídium

⁴ KOVÁCS PÉTER: *Nemzetközi közjog*. Osiris, Budapest, 2006, 144. §, 61–62. pp. Lásd a tétel megjelenését mutatis mutandis a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatban. ABH 2011, 321. p.

⁵ Lásd még KOVÁCS PÉTER: *Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletére való hivatkozás újabb formulái és technikai a magyar Alkotmánybíróság valamint néhány más európai alkotmánybíróság mai gyakorlatában*. Alkotmánybírósági Szemle 2013/II, 73–85. pp.

⁶ A szembeötöltség kedvéért kurziváltam a büntető törvénykönyvi paragrafusoknak a vizsgálat szempontjából fontosabb fordulatait, hivatkozásait. Ahol csak lehetett, elhagytam a cselekmények minősítésére és büntetési tételeire vonatkozó büntető törvénykönyvi fordulatokat.

⁷ Népiirtás – 142. § (1) Aki valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges megsemmisítése céljából a) a csoport tagjait megöli, b) a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelmet okoz, c) a csoportot olyan életfeltételek közé kényszeríti, amelyek azt vagy annak egyes tagjait pusztulással fe-

egyezmény alapján) vagy az *emberiesség elleni bűncselekmény*⁸ felismerhetően a Nemzetközi Büntetőbíróság 1998-as római statútumának egyes cikkeinek⁹ összefoglalásával. (Más kérdés, hogy az egyetemi büntetőjogi oktatás során illetve a nemzetközi jogi előadásokon, gyakorlatokon ezekre a kapcsolódási pontokra rá szöktak mutatni.)

b) Az adott paragrafus bár nem szembeötlően mutatja a nemzetközi jogi hátteret, de mégis egy nevesítetlenül maradt nemzetközi szerződésre tekintettel került be a törvénykönyvbe. Ilyen az *előjáró vagy hivatali vezető felelőssége* az emberiség elleni¹⁰ illetve a háborús bűncselekmények vonatkozásában¹¹ (szintén a római statútum alapján).¹² Bár a háborús bűncselekmények megbüntetése az 1899-1907. évi hágai konferenciák egyezményei és az I. világháború tapasztalatai nyomán régóta szerepel a büntető törvénykönyvben,¹³ ezek mai, precíz megfogalmazása a *tiltott toborzás*, a *fegyverszünet*

nyezetik, *d*) olyan intézkedést tesz, amelynek célja a csoporton belül a születések meggátolása, *e*) a csoporthoz tartozó gyermekeket más csoportba elhurcolja [...]

⁸ Emberiség elleni bűncselekmény – 143. § (1) Aki a lakosság elleni átfogó vagy módszeres támadás részeként *a*) emberölést követ el, *b*) a lakosságot vagy annak egy részét olyan életfeltételek közé kényszeríti, amelyek azt vagy annak egyes tagjait pusztulással fenyegetik, *c*) a lakosságot vagy annak egy részét jogszerű tartózkodási helyéről kitelepíti, *d*) emberkereskedelmet követ el, vagy kényszermunkát végeztet, *e*) más személyi szabadságától megfoszt, vagy fogva tartását jogellenesen tartja fenn, *f*) más szexuális erőszakra vagy annak eltűrésére, prostitúcióra, magzat kihordására vagy magzatelhajtásra kényszerít, *g*) másnak súlyos testi vagy lelki sérelmet okoz, *h*) politikai, nemzeti, etnikai, kulturális, vallási, nemi vagy más ismérv alapján meghatározható csoportot vagy annak tagját a csoporthoz tartozása miatt alapvető jogaitól megfoszt [...]

⁹ Római Statútum, 7. cikk (1) bekezdés.

¹⁰ Előjáró vagy hivatali vezető felelőssége – 145. § Az e fejezetben meghatározott bűncselekmény elkövetőjével azonosan felel *a*) a katonai előjáró vagy katonai előjáróként ténylegesen eljáró személy is (e § alkalmazásában a továbbiakban együtt: előjáró), ha a tényleges alárendeltsége és ellenőrzése vagy tényleges hatalma és ellenőrzése alá tartozó személy követett el az e fejezetben meghatározott bűncselekményt, és e bűncselekmény elkövetéséről vagy annak előkészületéről az előjáró tudott, vagy az adott körülmények alapján tudnia kellett volna, és nem tette meg a bűncselekmény megakadályozásához szükséges, hatáskörében álló intézkedéseket, vagy haladéktalanul nem tett feljelentést azt követően, hogy a bűncselekmény elkövetéséről tudomást szerzett; *b*) az *a*) pont alá nem tartozó vezető beosztású hivatalos vagy külföldi hivatalos személy (a továbbiakban e § alkalmazásában: hivatali vezető) is, ha a tényleges hatalma és ellenőrzése alá tartozó személy (e § alkalmazásában a továbbiakban: alárendelt) követett el az e fejezetben meghatározott bűncselekményt, annak következtében, hogy felette nem gyakorolt megfelelő ellenőrzést, ha *ba*) tudta, hogy alárendeltje ilyen bűncselekményt követett el vagy készít elő, vagy tudatosan figyelmen kívül hagyta az egyértelműen erre utaló körülményeket, *bb*) a bűncselekmény a tényleges feladat- vagy hatáskörébe tartozó tevékenységet érintett, és *bc*) nem tett meg a hatáskörében álló minden szükséges és indokolt intézkedést annak érdekében, hogy megakadályozza elkövetését, vagy haladéktalanul nem tett feljelentést azt követően, hogy a bűncselekmény elkövetéséről tudomást szerzett.

¹¹ Előjáró vagy hivatali vezető felelőssége – 159. §. (Ez a § kvázi szó szerint azonos a 145.§-ban írottal, a különbség csak anyyi, hogy a 159. §-ban – általam nem értett okból és az ICC statútumra sem visszavezethetően – „a katonai előjáró vagy katonai parancsnokként ténylegesen eljáró személy” az induló fordulat, míg 145.§ indító fordulata „a katonai előjáró vagy katonai előjáróként ténylegesen eljáró személy”. Az ICC statútum az előjárói/parancsnoki felelősséget csak egyetlen alkalommal definiálja, jelesen a 28. cikkben, az alábbi felvezetéssel: „*A military commander or person effectively acting as a military commander*” / „*Un chef militaire ou une personne faisant effectivement fonction de chef militaire*”.

¹² Római Statútum 28. cikk

¹³ Önálló magyar jogszabályban a Horthy-korszakban jelentek meg először, az 1930. évi II. törvénycikkkel elfogadott a katonai büntetőtörvénykönyvben, mint a „fegyelem és rend elleni bűncselekmények”: a jogellenes zsákmányszerzés; a hadizsákmánnyal kapcsolatos szabályellenes magatartások; a harctéri, illetve háborús fosztogató magatartások; a tiltott harceszközök illetve harcmódor alkalmazása; a vöröskereszt jelvényével ellenségeskedés céljával történő visszaélés; a vöröskereszt oltalma alatt álló személlyel szembeni ellenség-

megszegése, a hadikövet elleni erőszak, a védett személyek elleni erőszak,¹⁴ a túlélők megölésére utasítás, élő pajzs használata,¹⁵ a tiltott sorozás,¹⁶ a védett tulajdon elleni támadás, a háborús fosztogatás, a nemzetközi szerződés által tiltott fegyver alkalmazása, a humanitárius szervezet elleni támadás,¹⁷ a visszaélés a nemzetközi jog által védett jelvényrel vagy jelzéssel nyilvánvalóan ma már tudatosan az ICC római statútumára mutat vissza.¹⁸ Igaz, több ICC-háttérű átigazítás viszont már megtörtént az előző büntetőtörvénykönyv utolsó évtizedében.) Ugyanígy a nemzetközi jogi háttérrel nem felmutató, de arra tekintettel pónalizált bűncselekmény a jármű hatalomba kerítése,¹⁹ a pénzhamisítás,²⁰ pénzhamisítás elősegítése (390. §), bélyeghamisítás,²¹ készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása,²² amelyek megfogalmazása azonban ma már jelentősen eltér az eredeti, részben még a Nemzetek Szövetsége idején készült nemzetközi szerződésektől.

c) Az adott paragrafus nem szembeötlően mutatja ugyan a nemzetközi jogi háttérrel, de mégis egy vagy több nevesítetlenül maradt nemzetközi szerződésre tekintettel került be a törvénykönyvbe, azonban – az adott nemzetközi jogi normákat figyelembe vevő –

geskedés, illetve a vöröskereszt oltalma alatt álló anyagok rongálása; a magát megadó ellenfél megsebesítése, megölése; az ellenség békekövete, illetve kíséretének tagjának bántalmazása, szidalmazása, jogtalan visszatartása; Részletesebben lásd FARKAS ÁDÁM: *Van-e új a nap alatt? Avagy a katonai bűncselekmények törvényi szabályozásának módosulásai a XX. században és egy lehetséges változtatási javaslat* forrás: <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2013/04/Farkas-Ádám-Kozma-pályamunka-2011.pdf>.

¹⁴ Védett személyek elleni erőszak – 149. § (1) Aki háború idején *a) védett személyek* ellen támadást irányít, vagy *b) olyan* támadást irányít, amely a védett személyek halálát vagy súlyos sérülését okozhatja, úgy, hogy az nyilvánvalóan túlzott mértékű a várható közvetlen katonai előnyhöz képest, [...] (2) Aki háború idején *védett személyt a) megöl, b) olyan életfeltételek közé kényszerít, amelyek a védett személyt pusztulással fenyegetik, c) szexuális erőszakra vagy annak eltérésére, prostitúcióra, magzat kihordására vagy magzatelhajtásra kényszerít, d) személyi szabadságától jogellenesen megfoszt, e) jogszerű tartózkodási helyéről kitelepít vagy elhurcol, kivéve, ha azt fontos katonai szükséglet indokolja, [...] (3) Aki háború idején védett személy egészségügyi önrendelkezési jogát megsérti, vagy a védett személynek súlyos testi vagy lelki sérelmet okoz, [...] (4) Aki háború idején védett személyt vagy védett személyek egy csoportját a tisztességes és szabályos bírósági eljáráshoz való jogától megfoszt, [...]*

¹⁵ Élő pajzs használata – 151. § (1) Aki *védett személyt* arra használ fel, hogy meghatározott területet vagy katonai erőket az ellenség katonai műveleteitől megóvjon, [...]

¹⁶ Tiltott sorozás – 152. § (1) Aki *a) védett személyt* arra kényszerít, hogy a számára ellenséges hatalom fegyveres erőiben vagy csoportjában szolgáljon, *b) az ellenséges hatalom állampolgárát* arra kényszeríti, hogy saját állama elleni hadműveletben részt vegyen, [...] (2) [...] (3) Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt fegyveres erőkhöz vagy csoporthoz behív, besoroz, vagy háborúban való részvételre rábír, ehhez segítséget nyújt, vagy az ehhez szükséges feltételeket biztosítja, [...]

¹⁷ Humanitárius szervezet elleni támadás – 156. § Aki háború idején támadást irányít *az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban* tevékenykedő humanitárius, segély- vagy békefenntartó szervezet személyzete, felszerelése, eszközei, egységei vagy járművei ellen, ha azok jogosultak a védett személyeknek vagy létesítményeknek a fegyveres összeütközés nemzetközi joga által biztosított védelemre, [...]

¹⁸ Vö. a Római Statútum 8. cikk 2.b. iii., vii., xii. és xxii. alpontjainak szinte szó szerinti átvételét.

¹⁹ Jármű hatalomba kerítése – 320. § (1) Aki légi jármű, tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű ellenőrzését erőszakkal, fenyegetéssel, illetve másnak öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotát előidézve magához ragadja, [...]

²⁰ Pénzhamisítás – 389. § (6) *A külföldi pénz és értékpapír a belföldivel azonos védelemben részesül.*

²¹ Bélyeghamisítás – 391. § (6) *A külföldi bélyeg a belföldivel azonos védelemben részesül.*

²² Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása – 392. § (3) *A külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő, illetve elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.*

európai uniós dokumentumok alapján határozzák meg azok tartalmát: ilyen például a *terrorizmus finanszírozása*.²³

d) Általános utalást találunk a „nemzetközi” „nemzetközi jogi” vagy „nemzetközi szerződéses” kötelezettségekre [ezeket többnyire a nemzetközi jog és a belső jog dualista felfogásának megfelelően a „kihirdetett nemzetközi szerződések” fordulattal (ilyen a *területi és személyi hatály*,²⁴ *közügyektől eltiltás*,²⁵ *nemzetközi bíróság előtt elkövetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény*,²⁶ *vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban*,²⁷ *vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban*,²⁸ *iparjogvédelmi jogok megsértése*),²⁹ látjuk viszont, hogy van példa a dualista stílusfordulatot látszatra (*a szövetséges fegyveres erő ellen elkövetett kémkedés*)³⁰ vagy ténylegesen mellőző technikára, amelyik vagy nemzetközi szerződésre vagy „nemzetközi kötelezettségvállalás”-ra (*haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés*),³¹ „nemzetközi jogi kötelezett-

²³ Terrorizmus finanszírozása – 318. § (3) E § alkalmazásában anyagi eszközön a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet 1. cikk 1. pontjában meghatározott eszközöket, jogi dokumentumokat és okiratokat kell érteni.

²⁴ 3. § (2) „A magyar büntető törvényt kell alkalmazni a) a nem magyar állampolgár által külföldön elkövetett cselekményre is, ha az [...] ac) a XIII. vagy a XIV. Fejezetben meghatározott bűncselekmény, vagy egyéb olyan bűncselekmény, amelynek üldözését törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés írja elő.”

²⁵ 61. § (2) „A közügyektől eltiltott [...] d) nem delegálható törvényben kihirdetett nemzetközi szerződéssel létrehozott szervezet közgyűlésébe, testületébe.”

²⁶ Nemzetközi bíróság előtt elkövetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény – 289. § „A 268–282. § szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekményt törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel vagy az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa kötelező határozatával létrehozott nemzetközi büntető bíróság, illetve az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő eljárás során vagy azzal kapcsolatban követi el.”

²⁷ Vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban – 295. § (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekményt törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel vagy az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa kötelező határozatával létrehozott nemzetközi büntető bíróság, illetve az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő eljárás során vagy azzal kapcsolatban követi el.

²⁸ Vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban – 296. § (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekményt törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel vagy az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa kötelező határozatával létrehozott nemzetközi büntető bíróság, illetve az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő eljárás során vagy azzal kapcsolatban követi el.

²⁹ Iparjogvédelmi jogok megsértése – 388. § (1) Aki a jogosultnak törvény, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés vagy európai uniós jogi aktus alapján fennálló iparjogvédelmi oltalomból eredő jogát [...] megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, [...].

³⁰ A szövetséges fegyveres erő ellen elkövetett kémkedés – 262. § A 261. § szerint büntetendő, aki a kémkedést Magyarország vagy a kölcsönös katonai segítségnyújtás kötelezettségét tartalmazó *hatályos nemzetközi szerződés* szerint Magyarországgal szövetséges állam területén, szövetséges fegyveres erő ellen követi el.

³¹ Haditechnikai termékkel vagy szolgáltatással visszaélés – 329. § (1) Aki a) engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve haditechnikai terméket gyárt, forgalomba hoz, vagy haditechnikai szolgáltatást nyújt, b) haditechnikai terméket az engedélytől eltérően használ fel, c) tiltott haditechnikai terméket előállít, megszerz, felhasznál, tart, átad, forgalomba hoz, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít, [...] (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a) vegyi, biológiai vagy nukleáris fegyver, más nukleáris robbanóanyag, illetve ezeket célba juttatni képes rakétatechnikai eszköz kifejlesztésével, gyártásával, kereskedelmével, karbantartásával, javításával, észlelésével, azonosításával vagy elterjesztésével kapcsolatban műszaki támogatást nyújt, b) az a) pontban foglaltaktól eltérő, más katonai felhasználással kapcsolatban nyújt műszaki segítséget olyan ország vonatkozásában, amely a *nemzetközi kötelezettségvállalás alapján* Magyarországra nézve kötelező fegyverkiviteli korlátozás alá tartozik. (...) (5) E § alkalmazásában [...] b) haditechnikai terméken az 1236/2005/EK rendelet III. mellékletében meghatározott árut is érteni kell, c) tiltott haditechnikai termék: az 1236/2005/EK rendelet II. mellékletében meghatározott áru.

ség”-re (*elkobzás*),³² utal, amely azonban nem feltétlenül – illetve nemcsak – nemzetközi szerződés. (Lásd erre példaként a *nemzetközileg védett személy elleni erőszak* tényállását is.)³³ Van olyan fordulat, ahol a nemzetközi jogi kötelezettség alapján történő kihirdetés ténye (*nemzetközi gazdasági tilalom megszegése*)³⁴ a kulcsfontosságú elem. Van továbbá olyan megfogalmazás, ahol például nemzetközi szervezetre történő utalás esetén, a megfogalmazás olyan – az adott büntetőjogi tényállás összefüggései miatt tulajdonképpen helyesen – hogy nincs jelentősége, tényállási relevanciája annak, hogy Magyarország részes állama-e annak. Ilyen a *terrorcselekmény*.³⁵

e) A büntetőjogi diszpozíció maga nevesíti azt a nemzetközi szerződést, ami tartalommal tölti ki az absztrakt megfogalmazást (*apartheid*,³⁶ *kettős felhasználású termékkel visszaélés*).³⁷

³² 72. § „(1) El kell kobozni azt a dolgot, *a*) amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak vagy arra szántak, *b*) amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre, *c*) amelyre a bűncselekményt elkövették, vagy amelyet a bűncselekmény befejezését követően e dolog elszállítása céljából használtak, *d*) amelynek a birtoklása a közbiztonságot veszélyeztet, vagy jogszabályba ütközik. [...] (3) Az (1) bekezdés *a*) és *c*) pontja esetében – feltéve, hogy a tulajdonos az elkövetésről előzetesen nem tudott – az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az elkövető tulajdona, kivéve, ha az elkobzás mellőzését *nemzetközi jogi kötelezettség* kizárja.” 73. § A 72. § (1) bekezdés *a*) és *c*) pontjában meghatározott esetekben az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az az elkövetőre vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene, kivéve, *a*) ha azt *nemzetközi jogi kötelezettség* kizárja [...].

³³ Nemzetközileg védett személy elleni erőszak – 313. § (1) Aki belföldön tartózkodó nemzetközileg védett személyt *a*) bántalmaz, *b*) személyi szabadságától megfoszt vagy *c*) veszélyeztet, [...] (3) Aki nemzetközileg védett személy elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, [...] (4) E § alkalmazásában nemzetközileg védett személy az a külföldi hivatalos személy, aki a rá vonatkozó *nemzetközi szerződés alapján* diplomáciai vagy *nemzetközi jogon alapuló* egyéb mentességet élvez.

³⁴ Nemzetközi gazdasági tilalom megszegése – 327. § (1) Aki Magyarország *nemzetközi jogi kötelezettsége* alapján *kihirdetett*, illetve az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 75. cikke és 215. cikke alapján elfogadott rendeletekben vagy e rendeletek felhatalmazása alapján elfogadott rendeletekben vagy határozatokban, valamint az Európai Uniót létrehozó szerződés 29. cikke alapján elfogadott tanácsi határozatokban elrendelt *a*) a pénzeszközök vagy gazdasági források zárolására vonatkozó kötelezettségét, illetve *b*) gazdasági, kereskedelmi vagy pénzügyi tilalmat megszegi, [...] (5) E § alkalmazásában: ha a *nemzetközi jogi kötelezettség* alapján a kötelezettséget, illetve tilalmat kihirdető jogszabály eltérően nem rendelkezik: *a*) pénzeszközön [...] -t, *b*) pénzeszközök zárolásán [...] -t, *c*) gazdasági forráson [...] -t, *d*) gazdasági források zárolásán [...] -t, *e*) a halálbüntetés, a kínzás vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés során alkalmazható árun (....) -t kell érteni.” [Ehelyütt a „[...]” jel mögött több európai uniós dokumentumot nevesít a büntető törvénykönyv].

³⁵ Terrorcselekmény – 314. § (1) Aki abból a célból, hogy *a*) állami szervet, más államot vagy *nemzetközi szervezetet* arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, *b*) a lakosságot megfélemlítse, *c*) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetve *nemzetközi szervezet* működését megzavarja, a (4) bekezdésben meghatározott személy elleni erőszakos, közvesélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekményt követ el, [...] (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki az *a*) pontban meghatározott célból jelentős anyagi javakat kerít hatalmába, és azok sértetlenül hagyását vagy visszaadását állami szervhez vagy *nemzetközi szervezethez* intézett követelés teljesítésétől teszi függővé.

³⁶ Apartheid – 144. § (1) Aki az emberek valamely faji csoportja által az emberek egy másik faji csoportja feletti uralom megszerzése és fenntartása, illetve a másik faji csoport rendszeres elnyomása céljából *a*) valamely faji csoport vagy csoportok tagjait megöli, *b*) valamely faji csoportot vagy csoportokat olyan életkörülmények közé kényszerít, amelyekkel a csoport, illetve a csoportok teljes vagy részbeni fizikai megsemmisítésére törekszik, [...] (2) Aki egyéb apartheid bűncselekményt követ el, [...] (3) A büntetés [...], ha az egyéb apartheid bűncselekmény súlyos következményekre vezet [...] (5) A (2)-(3) bekezdés alkalmazásában *egyéb apartheid bűncselekményen* az 1976. évi 27. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Szervezete

f) A büntetőjogi diszpozícióhoz tartozó értelmező alpontban találjuk meg az adott nemzetközi szerződés nevesítését (*védtett tulajdon elleni támadás*,³⁸ *teljesítményfokozó szerrel visszaélés*).³⁹

g) A büntetőtörvénykönyv végén az Értelmező rendelkezésekben találjuk meg az adott nemzetközi szerződés nevesítését (*nemzetközi szerződés által tiltott fegyver alkalmazása*,⁴⁰ *nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel visszaélés*)⁴¹ – lásd az Értelmező

Közgyűlésén, 1973. november 30-án *elfogadott nemzetközi egyezmény II. Cikkének a)/(ii), a)/(iii), c), d), e) és f) pontjában meghatározott apartheid bűncselekményeket kell érteni.*

³⁷ Kettős felhasználású termékkel visszaélés – 330. § (1) Aki *a)* engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve kettős felhasználású terméket külkereskedelmi forgalomba hoz, ideértve annak az Európai Unió vámterületén belüli átadását, vagy *b)* kettős felhasználású terméket az engedélytől eltérően használ fel, [...] (2) A büntetés [...], ha a (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt *a)* az 1997. évi CIV. törvénnyel kihirdetett, a vegyi fegyverek kifejlesztésének, gyártásának, felhalmozásának és használatának tilalmáról, valamint megsemmisítéséről szóló, Párizsban, 1993. január 13-án aláírt egyezmény 1. Mellékletének hatálya alá tartozó vegyi anyagoknak Magyarország területére vagy innen az Európai Unió vámterületére történő átadásával összefüggésben, vagy *b)* nukleáris kettős felhasználású termékekre követik el. [...] (4) E § alkalmazásában, [...] *b)* kettős felhasználású termék: a kettős felhasználású termékek kivitelére, transzferjére, brókertevékenységére és tranzitjára vonatkozó közösségi ellenőrzési rendszer kialakításáról szóló 428/2009/EK rendelet 2. cikk 1. pontjában meghatározott termék,

³⁸ Védtett tulajdon elleni támadás – 153. § „(1) Aki háború idején támadást indít vagy folytat katonai célpontnak nem minősülő és katonailag védtelen létesítmény ellen, illetve olyan támadást indít vagy folytat, amely katonailag védtelen létesítményben olyan kárt okoz vagy a természeti környezetben olyan nagy kiterjedésű, hosszantartó és súlyos károsodást okozhat, amely nyilvánvalóan túlzott mértékű a várható közvetlen katonai előnyhöz képest, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) A büntetés [...], ha a támadás *a)* kórház, betegek és sebesültek kezelésére vagy elhelyezésére szolgáló hely vagy *b)* a nemzetközi szerződés által védtett kulturális javak ellen irányul. (3) A (2) bekezdés szerint büntetendő, aki nemzetközi szerződés által védtett kulturális javakat vagy azok közvetlen környékét katonai célra igénybe veszi vagy felhasználja, illetve ilyen javakat elulajdonít, fosztogat, megrongál vagy megsemmisít. (4) A büntetés [...], ha a (2) bekezdés *b)* pontjában vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt nemzetközi szerződés szerinti különleges vagy kiemelt védelem alatt álló kulturális javakra, illetve azok közvetlen környékére követik el. (5) E § alkalmazásában *a)* kulturális javak: az 1957. évi 14. törvényerejű rendelettel kihirdetett *Második Kiegészítő Jegyzőkönyvének* 10. Cikkében meghatározott kulturális javak.”

³⁹ Teljesítményfokozó szerrel visszaélés – 185. § (1) Aki sportteljesítmény fokozása céljából tiltott teljesítményfokozó szert *a)* előállít, *b)* kínál, átad, forgalomba hoz, *c)* orvosi vényen vagy állatorvosi vényen rendel, [...] (6) E § alkalmazásában tiltott teljesítményfokozó szer: minden olyan szer, amely hatóanyagára tekintettel az anabolikus szerek, peptid hormonok, növekedési faktorok és rokonvegyületeik, hormon antagonisták és modulátorok közé tartozik, és nevesítve szerepel a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény I. mellékletének kihirdetéséről szóló kormányrendeletben.

⁴⁰ Nemzetközi szerződés által tiltott fegyver alkalmazása – 155. § (1) Aki hadműveleti vagy megszállt területen nemzetközi szerződés által tiltott fegyvert vagy harci eszközt alkalmaz vagy alkalmaztat, [...]

⁴¹ Nemzetközi szerződés által tiltott fegyverrel visszaélés – 326. § (1) Aki nemzetközi szerződés által tiltott fegyvert *a)* kifejleszt, gyárt, *b)* megszerz, tart, felhasznál, jogosulatlanul hatástalanít, *c)* annak tartására nem jogosult személynek átad, az ország területére behoz, onnan kivisz, azon átszállít, vagy forgalomba hoz, [...] (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki engedély nélkül vagy az engedélytől eltérően nemzetközi szerződés által tiltott fegyver előállítására alkalmas létesítményt épít, üzemeltet, létező létesítményt ilyen fegyver gyártása céljára átalakít. (3) [...] szabadságvesztéssel büntetendő, aki *a)* nemzetközi szerződés által tiltott fegyver fejlesztéséhez, gyártásához, összeszereléséhez, minőségi vizsgálatához, üzemeltetéséhez, karbantartásához, javításához műszaki támogatást nyújt, *b)* nemzetközi szerződés által tiltott fegyver

rendelkezés 459.§ (1) bekezdés 23. pontjában adott felsorolást,⁴² vagy a kábítószerfogyasztással összefüggő bűncselekmények [*kábítószer-kereskedelem*, (176-177.§), *kábítószer birtoklása* (178-180.§), *kóros szenvedélykeltés* (181.§), *kábítószer készítésének elősegítése* (182.§), *kábítószer-prekurzorral visszaélés* (183. §),⁴³ valamint *kötelességzegés szolgálatban* (438. §) egyik alakzata] tekintetében a kábítószer nemzetközi szerződési háttér-komplexumát⁴⁴ vagy legalábbis valamilyen nemzetközi jogi relevanciájú magyarázatot ad, mint amilyen a *hivatali vesztegetés* (293. §), *hivatali vesztegetés elfogadása*,⁴⁵ a *hivatalos személy elleni erőszak*,⁴⁶ *hivatalos személy vagy*

előállítására alkalmas létesítmény üzemeltetéséhez a jogszabály által meghatározott engedély megszerzése érdekében a döntésre jogosult szervet vagy személyt megtéveszti.

⁴² 459.§ (1) E törvény alkalmazásában [...] 23. nemzetközi szerződés által tiltott fegyver: a) az 1955. évi 20. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a *fojtó, mérges és egyéb hasonló gázok, valamint a bakteriológiai eszközök hadviselési célokra történő használatának eltiltására vonatkozóan Genfben, az 1925. évi június hó 17. napján kelt jegyzőkönyvben* említett fojtó, mérges és egyéb hasonló gáz, a bakteriológiai harci eszköz, b) az 1975. évi 11. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a *bakteriológiai (biológiai) és toxinfegyverek kifejlesztésének, előállításának és tárolásának megtiltásáról és e fegyverek megsemmisítéséről* szóló, *Egyesült Nemzetek Szervezete XXVI. ülészakán, 1971. december 10-én elfogadott egyezmény* 1. cikkében meghatározott bakteriológiai (biológiai) és toxinfegyver, c) az 1984. évi 2. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a *„Mértékelen sérülést okozóknak vagy megkülönböztetés nélkül hatónak tekinthető egyes hagyományos fegyverek alkalmazásának betiltásáról, illetőleg korlátozásáról”* szóló, *Genfben, az 1980. évi október hó 15. napján kelt egyezményhez csatolt ca) I. Jegyzőkönyvben* meghatározott röntgensugárral ki nem mutatható repesszel sérülést okozó fegyver, *cb) az 1997. évi CXXXIII. törvénnyel* kihirdetett *II. Módosított Jegyzőkönyv* 2. Cikk 1–5. pontjában meghatározott akna, távtelepítésű akna, gyalogság elleni akna, meglepő akna és más eszköz, *cc) III. Jegyzőkönyv* 1. Cikk 1. pontjában meghatározott gyújtófegyver, *cd) IV. jegyzőkönyv* I. Cikkében meghatározott vakító lézerfegyver, d) az 1997. évi CIV. törvénnyel kihirdetett, a *vegyi fegyverek kifejlesztésének, gyártásának, felhasználásának és használatának tilalmáról, valamint megsemmisítéséről* szóló, *Párizsban, 1993. január 13-án aláírt egyezmény* II. Cikk 1. és 7. pontjában meghatározott vegyi fegyver vagy vegyi kényszerítő eszköz, e) az 1998. évi X. törvénnyel kihirdetett *Gyalogsági aknák alkalmazásának, felhasználásának, gyártásának és átadásának betiltásáról, illetőleg megsemmisítéséről* szóló, *Oslóban, 1997. szeptember 18-án elfogadott egyezmény* 2. Cikk 1. pontjában meghatározott gyalogsági akna, f) a 2012. évi XI. törvénnyel kihirdetett, a *Kazettás Lőszeréről* szóló *Egyezmény* 2. Cikk 2. pontjában meghatározott kazettás lőszer, valamint 2. Cikk 13. pontjában meghatározott kisméretű ejtőlőszer.

⁴³ A 183. § azonban az Európai Unió aktusait nevesíti.

⁴⁴ 459.§ (1) bekezdés [...] 18. kábítószer: a) az 1988. évi 17. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az *Egységes Kábítószer Egyezmény módosításáról és kiegészítéséről* szóló, *Genfben, 1972. március 25-én kelt Jegyzőkönyvvel* módosított és kiegészített, az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a *New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény* mellékletének I. és II. Jegyzékében meghatározott anyag, b) az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a *pszichotróp anyagokról* szóló, *Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény* mellékletének I. és II. Jegyzékében meghatározott veszélyes pszichotróp anyag és c) az emberi felhasználásra kerülő gyógyszerekről szóló törvény mellékletében meghatározott pszichotróp anyag.

⁴⁵ Hivatali vesztegetés elfogadása – 294. § (4) Az (1)–(3) bekezdés szerint büntetendő az a külföldi hivatalos személy, aki az ott meghatározott bűncselekményt követi el.

⁴⁶ Hivatalos személy elleni erőszak – 310. § (1) Aki hivatalos vagy külföldi hivatalos személyt a) jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz, b) jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel intézkedésre kényszerít, vagy c) eljárása alatt, illetve emiatt bántalmaz, [...] (2) A büntetés [...], ha a hivatalos személy elleni erőszakot csoportosan, fegyveresen vagy felfegyverkezve követik el [...] (5) Aki hivatalos személyt vagy külföldi hivatalos személyt az eljárása miatt bántalmaz, az (1)–(4) bekezdés szerint büntetendő akkor is, ha a bántalmazott a bűncselekmény elkövetésekor már nem hivatalos személy vagy nem külföldi hivatalos személy.

közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak,⁴⁷ a rablás egyik minősített esete tekintetében a külföldi hivatalos személyé,⁴⁸ a 459.§ (1) bekezdés 13. pontja szerint, még akkor is, ha a megfogalmazást illetően lehet bizonyos hiányérzetünk.⁴⁹ (Ráadásul a külföldi hivatalos személynek van még egy definíciója is a büntetőtörvénykönyvben, a nemzetközileg védett személy elleni erőszak⁵⁰ összefüggésében, amely jóval szélesebb és még a szokásjogra is kimutathatónak tekinthető.) Itt kerül elő a háborús bűncselekmények összefüggéseiben a védett személy⁵¹ valamint a háború⁵² kiterjesztett, a polgárháborút és a külföldi katonai bevetést felölelő fogalma is.

Miért lehet itt szimbiózisról beszélni?

A „kihirdetett szerződések” kapcsán ugyan kézenfekvő lehet azt állítani, hogy itt belső joggá vált nemzetközi jog él együtt a belső jogi jogalkotás normáival. A helyzet azonban ennél bonyolultabb, hiszen a belső joggá vált nemzetközi szerződés a maga nemzetközi jogi természetének megfelelően él és egyszersmind a nemzetközi jog szabályainak megfelelően értelmeződik. Ez persze válthat ki konfliktusokat vagy értetlenséget, főleg azoknál a politikusoknál, ideológusoknál, újságíróknál, „véleményformálók-nál” és az indoktrináció egyéb képviselőinél, akik kevés tételes nemzetközi jogi ismerettel rendelkeznek és a szerződések értelmezése során a nyelvtani értelmezést – ráadá-

⁴⁷ Hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak – 312. § A 310. § szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekményt hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személy ellen követi el.

⁴⁸ Rablás – 365. § [...] (3) A büntetés [...], ha a rablást [...] f) hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során, [...] követik el.

⁴⁹ „13. külföldi hivatalos személy: a) a külföldi államban jogalkotási, igazságszolgáltatási, közigazgatási vagy bűnüldözési feladatot ellátó személy, b) törvényben kihirdetett nemzetközi szerződéssel létrehozott nemzetközi szervezetnél szolgálatot teljesítő személy, akinek a tevékenysége a szervezet rendeltetészerű működéséhez tartozik, c) törvényben kihirdetett nemzetközi szerződéssel létrehozott nemzetközi szervezet közgyűlésébe, testületébe megválasztott személy, ideértve a külföldön megválasztott európai parlamenti képviselőt is, d) a Magyarország területén, illetve állampolgárai felett joghatósággal rendelkező nemzetközi bíróság tagja, a nemzetközi bíróságnál szolgálatot teljesítő személy, akinek a tevékenysége a bíróság rendeltetészerű működéséhez tartozik;”

⁵⁰ Nemzetközileg védett személy elleni erőszak – 313. § (1) Aki belföldön tartózkodó nemzetközileg védett személyt a) bántalmaz, b) személyi szabadságától megfoszt vagy c) veszélyeztet, [...] (3) Aki nemzetközileg védett személy elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, [...] (4) E § alkalmazásában nemzetközileg védett személy az a külföldi hivatalos személy, aki a rá vonatkozó nemzetközi szerződés alapján diplomáciai vagy nemzetközi jogon alapuló egyéb mentességet élvez.

⁵¹ 460. § (1) A XIV. Fejezet alkalmazásában védett személy az, aki az ellenségeskedésekben nem vesz közvetlenül részt, így különösen

a) a fegyveres erőknél az a tagja, aki letette a fegyvert, és magát az ellenségeskedésekből kivonva megadta; b) aki betegség, sebesülés, elfogatás vagy más ok következtében egyértelműen harcceptelenné vált, vagy magát az ellenségeskedésekből egyértelműen kivonta; c) az Egyesült Nemzetek Alapokmánya szerint tevékenykedő humanitárius segély- vagy békefenntartó misszió személyzete, ha az jogosult a polgári személyeknek vagy polgári létesítményeknek a fegyveres konfliktusok nemzetközi joga által biztosított védelemre; d) a polgári személy, amennyiben és ameddig nem vesz közvetlenül részt az ellenségeskedésekben.

⁵² Btk. 459. § (1) bekezdés, [...] 10. háború: a) a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben, az 1949. évi augusztus hó 12. napján kelt nemzetközi egyezmények közös 2. és 3. Cikkében, valamint ezen egyezmények I. Kiegészítő Jegyzőkönyve 1. Cikkének 4. bekezdésében meghatározott helyzetek, b) az a) pontban említett egyezmények II. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. Cikkében meghatározott helyzetek, (...)

sul azt is csak magyarul, függetlenül magától, hogy hivatalos nyelve-e a szerződésnek – bőven elegendőnek hiszik...

A joghallgatónak a kollokviumra készülve még el kell sajátítaniuk a nyelvtani értelmezés bonyolultabb (ti. a hiteles nyelven történő) fogásait, és a történeti, logikai, rendszertani, gyakorlati és teleológikus értelmezés szabályait és fontosságát is meg kell tanulniuk. Eljutnak oda is, hogy milyen feltételek mellett illetve mely nemzetközi szerződések esetén élhet az autoritativ értelmezésre hivatott szerv az „élő jog” (vagy a strasbourgi zsargonban a *living instrument/instrument vivant*) doktrínájával, azaz az evolutív jogértelmezéssel, amikor a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény szerinti szabálytól (hogy ti. az értelmezés a felek szerződésalkötés kori akaratának rekonstruálása) el lehet térni, ha ti. a részes felek közössége magáévá tette azt a célt, hogy olyan egyezményük legyen, ami kvadrál a társadalom fejlődésével⁵³.

De nem is kell eljutni az evolutív jogértelmezésig vagy az Emberi Jogok Európai Egyezményéig, ahhoz, hogy a szimbiózisra következtessünk. A büntetőtörvénykönyv nemzetközi jogi vonatkozású paragrafusai jócskán tartalmaznak „nyitott fordulatokat”:

a) A *humanitárius szervezet elleni támadás* büntetőjogi diszpozíciója a 156.§-ban „az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban tevékenykedő humanitárius, segély- vagy békefenntartó szervezet” fogalma – amit az ICC római statútuma a nemzetközi fegyveres összeütközéseket illetően a 8. cikk 2.b.iii. pontjában, illetve nemzetközi fegyveres összeütközés esetén a 8. cikk 2.e. iii. pontjában ír csaknem ugyanígy – az Alapokmány pusztán nyelvtani értelmezésével közismerten nem állapítható meg, erre a választ csak a többi értelmezési eszközzel és mindenekelőtt a gyakorlati és a teleológikus értelmezéssel összhangban találhatjuk meg, hiszen az Alapokmány egy árva szót nem szól humanitárius, segély- vagy békefenntartó szervezetekről. (A római statútum angolul és franciául egyébként a *mission* kifejezést használja arra, amit, ki tudja, miért „szervezet” gyanánt fordítottak, és ennek értelmezhetősége feladhat egy kisebb labdát a védelemnek.)

b) A *nemzetközi bíróság előtt elkövetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény* (289.§), a *vesztegetés hatósági eljárásban* (295.§), a *vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban* (296.§) egy azonos szövegű fordulatot tartalmaz az ún. passzív alanya: „törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel vagy az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa kötelező határozatával létrehozott nemzetközi büntető bíróság, illetve az Európai Unió Bírósága”. Szabatos nyelvtani értelmezésben a „törvénnyel kihirdetett” jelző a biztonsági tanácsi határozattal létrehozott törvényszékekre ugyan nem biztos, hogy vonatkoztatható lenne, mindenesetre mára már az ICTY⁵⁴ és – nem kis ké-

⁵³ „A Bíróság nincs kötve korábbi döntései által. [...] Szokásában áll azonban azokat követni, és a tanításokat alkalmazni, mivel a jogbiztonságnak és az Egyezményre vonatkozó joggyakorlat koherens fejlesztésének ez áll az érdekében. Ez azonban nem jelenti akadályát annak, hogy attól eltérjen, ha úgy látja, parancsoló okok indítják erre. Egy ilyen fordulatot igazolhat például az, ha ezzel annak biztosításához járulnak hozzá, hogy az Egyezmény értelmezése egybe essen a társadalom fejlődésével és maradjon konform az aktuális feltételekkel.” CEDH: *Cossey c. Egyesült Királyság*, 1990. szeptember 27-én hozott ítélet, 35. §.

⁵⁴ 1996. évi XXXIX. törvény a volt Jugoszlávia területén elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekmények megbüntetésére létrehozott Nemzetközi Törvényszék Alapokmányából fakadó kötelezettségek végrehajtásáról. (Az ICTY-t az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa 827. (1993.) számú határozatával hozta létre).

séssel – az ICTR⁵⁵ statútuma is kihirdetésre került, így a gyakorlatban nincs jelentősége, illetve következménye ennek a vonatkozathatósági kérdésnek. Ennél komolyabb problémát vet fel azonban az, hogy mindaddig, amíg az ICC statútuma kihirdetésre nem kerül, – ti. a Külügyminisztérium a 2001-es ratifikáció⁵⁶ óta nem tudta keresztül vinni a kihirdetést – az ICC sérelmére elkövetett ezen bűncselekmények büntetendőek-e Magyarországon? A kihirdetés itt *sine qua non* tényállási elemnek tűnik...

Ugyanakkor a külföldi hivatalos személy fogalma alá kell érteni azt is, aki „*a Magyarország területén, illetve állampolgárai felett joghatósággal rendelkező nemzetközi bíróság tagja, a nemzetközi bíróságnál szolgálatot teljesítő személy, akinek a tevékenysége a bíróság rendeltetésszerű működéséhez tartozik*”, itt azonban a kihirdetés nem követelmény. Így az ICC bírója, munkatársa sérelmére elkövetett *hivatalos személy elleni erőszak* (310.§), *hivatalos vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak* (312.§), a *rablás* (365.§) egyik minősített esete a ki nem hirdetés ellenére a cselekmény megvalósul, és ezt a magam részéről helyeslem is. Ezek szerint továbbá a *hivatali vesztegetés* (293.§) és a *hivatali vesztegetés elfogadása* (294.§) – már amennyiben az ICC munkatársa követi el úgy, hogy az a magyar büntetőjog hatálya alá esik⁵⁷ – szintén büntetendő, a kihirdetés megvalósítása előtt is. Így viszont okkal vetődik fel a kérdés, hogy az ICC sérelmére elkövetett 289.§, 295.§ és 296.§ szerinti bűncselekmények esetében mégis akadályt jelenhet a kihirdetés elmaradása?

c) A „külföldi hivatalos személy” fogalma még tovább gondolkodtathat bennünket: ide értendő ugyanis az Értelmező rendelkezések szerint a „*törvényben kihirdetett nemzetközi szerződéssel létrehozott nemzetközi szervezetnél szolgálatot teljesítő személy, akinek a tevékenysége a szervezet rendeltetésszerű működéséhez tartozik*”. Ennek kapcsán most nem azt a lehetőséget vetem fel, hogy esetleg elmaradt volna a részességünkkel tevékenykedő szervezet alapokmányának kihirdetése, hanem azt, amikor magyar állam nem részes és nem is lehet részes az adott szervezetben, mint a más földrészekhez kötő szervezetek, például az Afrikai Unió, az Arab Liga, az Amerikai Államok Szövetsége vagy sajátos földrajzi – történelmi determinációja miatt például a Független Államok Közössége esetében. Márpedig annak a lehetősége egyáltalán nem zárható ki, hogy ezen szervezetek magasabb rangú tisztviselői Magyarországra érkeznek, és itt lesznek sértettjei a 310.§, 312.§ és 365.§ szerinti erőszakos bűncselekménynek. Ne lenne az ellenük támadó, otthoni „számlát” itt nálunk rendező bűnelkövető az adott bűncselekmény szerint büntethető?

Hiszen *terrorcselekmény* (314.§) esetében – helyesen – nincs jelentősége annak, hogy részesei vagyunk-e az adott szervezetnek és ott nem szerepel a „törvénnyel kihirdetett” fordulat. A nemzetközileg védett személy elleni erőszak (313.§) esetében van

⁵⁵ 1999. évi CI. törvény az 1994. január 1. és 1994. december 31. között Ruanda területén elkövetett népirtásért és a nemzetközi humanitárius jog egyéb súlyos megsértéséért felelős személyek, valamint a szomszédos államok területén elkövetett népirtásért és egyéb hasonló jogsértésekért felelős ruandai állampolgárok megbüntetésére létrejött Nemzetközi Büntetőtörvényszék Alapokmányából fakadó kötelezettségek végrehajtásáról. (Az ICTR-t az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa 955. (1994.) számú határozatával hozta létre).

⁵⁶ 72/2001. (XI. 7.) OGY határozat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának megerősítéséről.

⁵⁷ Btk. 3. § (1) A magyar büntető törvényt kell alkalmazni a) a belföldön elkövetett bűncselekményre, [...] c) a magyar állampolgár által külföldön elkövetett olyan cselekményre, amely a magyar törvény szerint bűncselekmény.[...]

egy külön értelmező pont, eszerint „E § alkalmazásában nemzetközileg védett személy az a külföldi hivatalos személy, aki a rá vonatkozó nemzetközi szerződés alapján diplomáciai vagy nemzetközi jogon alapuló egyéb mentességet élvez.” Itt láthatóan szintén nem szerepel a kihirdetés követelménye és a „nemzetközi jogon alapuló egyéb mentességet élvez” is amennyire helyeslendő, annyira felvet olyan kérdéseket, amelyekre nem a magyar nyelvtani értelmezés ad választ: ti. mi minden az „egyéb” és hol élvezi ezt a mentességet? Nálunk vagy otthonában vagy éppen szervezet székhely államában?

Érdekes arra is gondolni, hogy a külföldi hivatalos személy fogalma alá értendő ugyanakkor az Értelmező Rendelkezések szerint „a külföldi államban jogalkotási, igazságszolgáltatási, közigazgatási vagy bűnüldözési feladatot ellátó személy”. Azaz a guatemalai rendőrkapitány nálunk eleve külföldi hivatalos személy, de az Amerikai Allamok Szervezetének guatemalai bűnügyi osztályvezetője nem az?

Lehet arra is gondolni, hogy az említett bűncselekmények értelmezési problémáit nem kell túldimenzionálni, hiszen például az adott nemzetközi tisztviselőre támadó személy büntetőjogi felelősségre vonására vélhetően úgy is sor kerülhet, hogy a tettet a személy elleni erőszakos bűncselekmények valamelyik másik fajtájának vagy éppen az adott bűncselekmény alapesetének tekintjük. Én azonban itt nem kívánok büntetőjogi dogmatikai kérdésekbe belebonyolódni, annál is kevésbé, hiszen nem a büntetőjog a szakterületem.

III. Az új büntető törvény nemzetközi jogi vonatkozású paragrafusai az Alkotmánybíróság egyes régebbi határozatai fényében

Az Alaptörvény Q. cikke szerint „(2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. (3) Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”

Az Alaptörvény Q. cikk (3) bekezdés második mondatának megfogalmazását a doktrína több képviselője bírálattal illette, részben a kihagyott lehetőséget hangsúlyozták,⁵⁸ másrészt arra mutattak rá, hogy kérdéses, a szerződéseken túl esetleg még mire vonatkoztatható, hiszen az egyoldalú aktusok,⁵⁹ a civilizált nemzetek által elismert általános jogelvek jogszabályban való kihirdetésére sem másutt, sem nálunk nem igazán látunk példát. A nemzetközi szervezeteknek határozatai közül azok, amelyek jogforrások és Magyarországot kötelezik, ebbe a kategóriába tartoznak, azonban a kihirdetési gyakorlat ingatag.⁶⁰ Ugyanakkor az új büntető törvénykönyv láthatóan nem kevés olyan

⁵⁸ BLUTMAN LÁSZLÓ: *Nemzetközi szerződések 'kihirdetése': fogalmi zavar a közjogban*. Iustum, Aequum, Salutare IX, 2013/4. 190. p.; MOLNÁR TAMÁS: *A nemzetközi jogi eredetű normák beépülése a magyar jogrendszerbe*. Budapest – Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2013. 259. p.; SÜLYOK GÁBOR: *A nemzetközi jog és a belső jog viszonyának alaptörvényi szabályozása*. Jog, Állam, Politika 2012/IV (1) 40. p.

⁵⁹ MOLNÁR 2013, 259. p.; SÜLYOK 2012, 52. p.

⁶⁰ Részletesebben lásd MOLNÁR 2013, 89–217. pp., és különösen 201–204. pp.; SÜLYOK 2012, 50–51. pp.; Schiffner Imola, in: BLUTMAN LÁSZLÓ – CSATLÓS ERZSÉBET – SCHIFFNER IMOLA: *A nemzetközi jog hatása a magyar joggyakorlatra*. HVG-ORAC Budapest, 2014. 302–303. pp.

rendelkezést tartalmaz, ahol a kapcsolódó nemzetközi szerződések kihirdetettsége vagy fogalmilag kizárt, vagy éppen fontossága mintha árnyalódna.

Egy lehetséges megközelítés az, hogy mintegy vélelemszerűen eleve abból indulunk ki, hogy biztosan tudatosan döntött a jogalkotó akkor, amikor a kihirdetést nem írta elő az adott nemzetközi szerződés, illetve nemzetközi jogi norma alkalmazásának előfeltételeként. Ennek megfelelően csak azt kell vizsgálnunk, hogy az adott nemzetközi szerződés vagy nemzetközi jogi norma a nemzetközi jog szabályai szerint köti-e Magyarországot?

Ott, ahol a nemzetközi szerződés kihirdetettsége a büntetőtörvénykönyvben szerepel, ám az nem történt meg, illetve amíg az nem történt meg, (a gyakorlatban ez az ICC problémája), a konfliktust az Alaptörvény Q. cikk 3. bekezdésének második mondatával valahogy meg kell oldanunk. Fel lehet hívni az Alaptörvény az itthon és külföldön sok vitát kiváltó 4. módosítását, ami a Záró és vegyes rendelkezések 8. pontjaként építette be azt a vitathatatlanul üdvözlendő szabályt, hogy „Az Alaptörvény hatálybalépése nem érinti a hatálybalépése előtt alkotott jogszabályok, kibocsátott közjogi szervezetszabályozó eszközök és állami irányítás egyéb jogi eszközei, meghozott egyedi döntések, valamint vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek hatályát.” Az pedig tény, hogy az ICC vonatkozásában Magyarország kötöttsége már az általa is ratifikált római statútum 2002. július 1-i hatálybalépésével – azaz egy évtizeddel az Alaptörvény előtt – beállt. Ezzel azonban nem oldottuk meg azt a konfliktust, ami legalább két alkotmánybírói határozattal fennáll. Itt tulajdonképpen a korábbi büntető törvénykönyvnek a *teljesítményfokozó szerrel való visszaélés* bűncselekményének megfogalmazását megsemmisítő 47/2000. (XII. 14.) AB határozatról valamint a büntető törvénykönyvnek a kábítószerrel kapcsolatos összefüggő rendelkezései és az ENSZ kábítószerkereskedelem elleni egyezményeinek (a kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény és az Egységes Kábítószer Egyezmény) illeszkedési problémáit is érintő 54/2004. (XII. 13.) AB határozatról van szó. E két határozat üzenetét úgy szokták összefoglalni, hogy Magyarországon ki nem hirdetett nemzetközi szerződés nem lehet magyarországi büntető felelősségre vonás alapja. Előbbi esetben a jogalkotó 1999-ben úgy egészítette ki a büntető törvénykönyvet a visszaélés teljesítményfokozó szerrel c. tényállással,⁶¹ hogy az Európa Tanács keretében Strasbourgban, 1989. november 16-án létrejött, a tiltott teljesítményfokozó szerek és módszerek használata elleni Egyezmény kihirdetése, amelyhez Magyarország 1990. március 1-i hatálylyal csatlakozott, utólag már nehezen rekonstruálható okból elmaradt, és arra csak a 2003. évi LXXVIII. törvénnyel került sor. A “nemzetközi egyezmény előírásainak”

⁶¹ 283/B. § (1) Aki nemzetközi egyezmény, nemzetközi szervezet, jogszabály vagy hatóság előírásának megszegésével teljesítményfokozásra alkalmas szert sporttevékenység körében történő teljesítményfokozás céljából előállít, készít, megszerz, tart, felhasznál, az országba behoz, onnan kivisz vagy az ország területén átvisz, [...] (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki sporttevékenység körében történő teljesítményfokozása céljából nemzetközi egyezmény, nemzetközi szervezet, jogszabály vagy hatóság előírásának megszegésével teljesítményfokozásra alkalmas beavatkozásnak magát aláveti. (3) Aki nemzetközi egyezmény, nemzetközi szervezet, jogszabály vagy hatóság előírásának megszegésével teljesítményfokozásra alkalmas szert sporttevékenység körében történő teljesítményfokozás céljából kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, [...] (4) A (3) bekezdés szerint büntetendő, aki sporttevékenységet végző személyen sporttevékenység körében történő teljesítményfokozás céljából nemzetközi egyezmény, nemzetközi szervezet, jogszabály vagy hatóság előírásának megszegésével teljesítményfokozásra alkalmas beavatkozást végez.

megszegése mint büntethetőségi előfeltétel, meghatározásként nem elegendő, mondta ki az Alkotmánybíróság. Az akkori jogalkotási törvénynek (1987. évi XI. törvény) a nemzetközi szerződések kihirdetésre illetve közzétételre vonatkozó szabályait felhívva jelentette ki a testület, hogy „ebből következik, hogy egy jogszabályba foglalás nélküli, illetve egy közzé nem tett nemzetközi egyezmény előírásainak megszegése nem alapozhatja meg a büntetőjogi felelősséget.”⁶²

A nemzetközi szervezet előírásait illetően arra mutatott rá, hogy „A „nemzetközi szervezet előírásainak” megszegése bizonytalan jogfogalom. Nem derül ki, hogy milyen szervezetről, milyen tartalmú előírásokról van szó, a tilalom milyen módon válik megismerhetővé, miként közlik azt a büntető jogszabály címzettjeivel. Az ilyen előírás vagy tilalom önmagában tehát nem lehet kötelező az állampolgárokra, és nem is tekinthető jogszabálynak, nem lévén része a magyar jogrendszernek. Ilyen megnevezésű jogforrás nem szerepel a magyar jogszabályok felsorolásában. [Jat. 1. § (1) bekezdés.]”⁶³ Az 54/2004 (XII.13.) AB határozatban komoly jelentőséget kapott az a kérdés is, hogy *in concreto* mi is minősül kábítószernek és az ezt pontosító, a kábítószer egyezményekhez kapcsolt, nemzetközi jog szempontjából azok integráns részét képező, időszakonként aktualizált listáknak nem az összessége került kihirdetésre. Ez a határozat igen szigorúan fogalmazott a kihirdetettség követelményét illetően:

„Az Alkotmány 7. § (1) bekezdésében foglalt azon követelmény érvényesülését, amely a nemzetközi szerződés és belső jog összhangját kívánja meg, a nemzetközi szerződés kihirdetése teszi lehetővé. Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése tartalmilag azt jelenti, hogy az Alkotmány összes további rendelkezésének betartásával kell az államnak azt a jogi környezetet megteremtienie, amely a nemzetközi szerződés szigorú szabályainak megfelelő gyakorlat kialakítására alkalmas. A nemzetközi szerződéseknek az állam általi elfogadása a nemzetközi jog által védett értékek elismerését jelenti. Az államot ezeknek a határain belül illeti meg széles mérlegelési jog a tekintetben, hogy a belőlük fakadó jogok és kötelezettségek megsértésére vonatkozó tilalmakat az alaptörvény szabályainak figyelembevételével jogrendjén belül miként érvényesíti. (...) Az állam számára mindez azt a feladatot szabja, hogy a nemzetközi jog és a belső jog szabályait a jogalanyok számára összetartozó, ellentmondásmentes egységgé kovácsolja. Ebbe a rendszerbe a nemzetközi szerződés szelektív kihirdetése nem illeszthető be. Amennyiben a nemzetközi szerződések teljes tartalma nem válik hozzáférhetővé és kihirdetés folytán kötelező érvényűvé, a jogalkotás és a jogalkalmazás során nincs is mihez mérni a harmónia meglétét. Az összhangra vonatkozó alkotmányi követelményt mindenekelőtt a belső jogalkotás számára előírásokat és korlátokat állító megismerhetőség teszi élővé, az állampolgárok számára pedig ez teszi lehetővé a jogkövető magatartás kialakítását, azaz végső soron ez garantálja a jogbiztonság követelményének megvalósulását.”⁶⁴

A dopping ügyben hozott határozatra visszautatva kimondta, hogy az Alkotmány 7.§ (1) szerinti szabály, azaz a harmónia biztosításának parancsa „állam számára (...) azt a feladatot szabja, hogy a nemzetközi jog és a belső jog szabályait a jogalanyok számára összetartozó, ellentmondásmentes egységgé kovácsolja. Ebbe a rendszerbe a

⁶² 47/2000. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2000, 380. p.

⁶³ Uo.

⁶⁴ 54/2004 (XII.13.) AB határozat, ABH 2004, 762–763. pp.

nemzetközi szerződés szelektív kihirdetése nem illeszthető be. Amennyiben a nemzetközi szerződések teljes tartalma nem válik hozzáférhetővé és kihirdetés folytán kötelező érvényűvé, a jogalkotás és a jogalkalmazás során nincs is mihez mérni a harmónia megletétét. Az összhangra vonatkozó alkotmányi követelményt mindenekelőtt a belső jogalkotás számára előírásokat és korlátokat állító megismerhetőség teszi élővé, az állampolgárok számára pedig ez teszi lehetővé a jogkövető magatartás kialakítását, azaz végső soron ez garantálja a jogbiztonság követelményének megvalósulását.”⁶⁵

Ez a kemény, elvi élű szöveg azonban – túl azon, hogy a jogalkotásról szóló törvényre⁶⁶ többszörösen visszamutatva született – szorosan összefügg a kábítószer, mint *terminus technicus* sajátosságaival, amelyet a kábítószerkezelések végsősoron a kémia nyelvezetét használva, azaz a képleteteket leírva próbáltak és próbálnak meg definiálni. „A listák az Egyezmények szövege szerint is azok szerves részét képezik. Hiányuk az Egyezmények mindazon konkrét cikkeit kiüresítik vagy vonatkoztatási alap híján értelmezhetetlenné teszik, amelyek a jegyzékekre hivatkoznak. Csak e lajstromokból ismerhető meg, hogy az Egyezmények mely anyagokat tekintik kábítószernek, vagy pszichotróp anyagnak, konkrétan milyen szerek, készítmények esetében mely rendelkezéseiket kell alkalmazni. Mellőzésük ezért – függetlenül az Alkotmány 7. § (1) bekezdésétől – közvetlenül sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének részét képező normavilágosság követelményét.”⁶⁷ Látható tehát, hogy az Alkotmánybíróság számára itt is a normavilágosság követelménye volt az igazán fontos.

A kihirdetési követelmény szigorúságát ráadásul enyhítette egy-két alkotmánybíróági határozat, ahol ugyanis: „...rámutat az Alkotmánybíróság arra, hogy az általánosan kötelező tartalmú nemzetközi szerződést belső jogforrásban – általános szabályként – ki kell hirdetni, hogy a szerződésbe foglalt jogi norma a magyar jogalanyok felé is érvényesüljön”. [...] „...az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: önmagában az a körülmény, hogy egy nemzetközi megállapodás megfelelő transzformáció (inkorporáció) hiányában nem válik a belső jog részévé, nem feltétlenül jelenti minden esetben azt, hogy az illető megállapodás rendelkezéseit ne kellene a magyar jog alkalmazásában figyelembe venni.”⁶⁸ (Ez a tétel az egykori ún. magyar-EK társulási szerződés kapcsán lett kimondva: figyelemre méltó azonban az, hogy eltérően az igazságtételi határozatokban a nemzetközi szokásjogot megcsillantó fordulatoktól, ehelyütt egy technikai kötelezettségeket tartalmazó, azaz nem kodifikációs egyezményről volt szó. Az Alkotmánybíróság itt levezetésében visszatért a *ius cogens* példázathoz, mint a csekély számú kivétel egyikéhez.)

⁶⁵ 54/2004 (XII.13.) AB határozat, ABH 2004, 763. p.

⁶⁶ A JAT 16. §-a volt a releváns: „[Nemzetközi szerződés] 16. § (1) Az általánosan kötelező magatartási szabályt tartalmazó nemzetközi szerződést a tartalmának megfelelő szintű jogszabályba foglalva kell kihirdetni. (2) A jogszabályba nem foglalt nemzetközi szerződést – ha a köztársasági elnök vagy a Kormány másként nem rendelkezik – a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.” Mint felismerhető, a JAT 16.§-a a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1982. évi 27. törvényerejű rendelet szóhasználatához eléggé szorosan kötődött.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ 30/1998. (VI. 25) AB határozat, ABH 1998, 237. p.

„Ugyanakkor az Alkotmány 7. § (1) bekezdése szerint a magyar jogrendszer elfogadja a nemzetközi jog általános szabályait és hasonló alkotmányi parancs vonatkozik a nemzetközi *jus cogens* normáinak érvényesítésére is. A nemzetközi *jus cogens* szabályok körén kívül eső nemzetközi szerződéses kötelezettségvállalások azonban az Alkotmánnyal ellentétes tartalmukban nem érvényesülhetnek. A *favor conventionis* elv érvényesülése addig terjedhet, amíg a magyar jog nemzetközi szerződéssel konform értelmezése eredményeként az Alkotmány nem sérül.”⁶⁹

Az új jogalkotási törvény⁷⁰ a nemzetközi szerződéseket illetően nemzetközi szerződésekről szóló törvényre utal tovább, az pedig a maga részéről igen következetesen írja elő a dualista-transzformációs praxist, azaz a kihirdetést, a 2005. évi L. törvény hatályba lépése előtt közzétett szerződések esetében is utólagos kihirdetést ír elő, amennyiben még hatályos kötelezettségről van szó.⁷¹ Eszerint viszont elvben gyakorlatilag ugyanúgy irányadóak a doppingos és a kábítószeres határozatok fenti tételei az Alaptörvény idején, mint korábban.⁷² Vagy mégsem?

⁶⁹ Uo.

⁷⁰ A 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról 1.§-a 2. bekezdése szerint a törvény rendelkezéseit „a) a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabályokra a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló törvényben, [...] foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.”

⁷¹ 2005. évi L. törvény a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról – 1. § E törvény hatálya kiterjed Magyarországon két- vagy többoldalú nemzetközi szerződéseinek előkészítésére, létrehozására, szövegük végleges megállapítására, a nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazásra, a nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére, módosítására, ideiglenes alkalmazására, valamint megszüntetésére, felmondására, az abból való kilépésre, alkalmazása felfüggesztésére, a szerződésekkel kapcsolatos fenntartásokra, kifogásokra és nyilatkozatokra, valamint a nemzetközi szerződés által létrehozott szerv döntéseire. [...]

[A nemzetközi szerződés kihirdetése] 9. § (1) Az Országgyűlés feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződést – a (2) bekezdésben foglalt eltéréssel – törvényben kell kihirdetni. Egyéb esetben a nemzetközi szerződést kormányrendeletben kell kihirdetni. (2) Kormányrendeletben kell kihirdetni a nemzetközi szerződésnek a 7. § (3) bekezdésében foglaltakat nem szabályozó mellékletét, ha a nemzetközi szerződést kihirdető törvény a Kormány számára felhatalmazást ad arra, hogy a mellékletet rendeletben hirdesse ki. [...]

15. § (1) Ez a törvény – a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel – a kihirdetését követő hónap első napján lép hatályba. Rendelkezéseit a hatálybalépésekor folyamatban levő ügyekben a szerződéskötéssel összefüggésben még el nem végzett cselekmények tekintetében is alkalmazni kell. (2) E törvény 14. § (4) bekezdése a kihirdetését követő tizenkettedik hónap első napján lép hatályba. (3) Ha a nemzetközi szerződést az e törvény hatálybalépése előtt hatályos szabályok szerint közzétették, de jogszabályban történő kihirdetésére nem került sor, a szerződést – feltéve, hogy nemzetközi jogi szempontból még hatályos – a 9. és 10. § megfelelő alkalmazásával haladéktalanul ki kell hirdetni.

⁷² Az Alaptörvény 4. módosítása nyomán jelentős hazai és külföldi kritikát kiváltva az Alaptörvény zárórendelkezéseibe bekerült a híres mondat: „5. Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírói határozatok hatályukat veszítik. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.” Az Alkotmánybíróság a maga részéről az alábbi panelt alkalmazva szokott hivatkozni a 2013. előtti határozatokra: „Az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően hozott döntései további alkalmazhatóságával kapcsolatban álláspontja, hogy „az újabb ügyekben felhasználhatja az Alaptörvény hatálybalépése előtt hozott határozataiban szereplő érveket, ha »az Alaptörvény konkrét – az előző Alkotmányban foglaltakkal azonos vagy hasonló tartalmú – rendelkezései és értelmezési szabályai alapján ez lehetséges.« [22/2012. (V. 11.) AB határozat, Indokolás [40]]. A korábbi Alkotmányon alapuló határozatokban kifejtett elvi jellegű megállapítások felhasználása tehát megkívánta az előző Alkotmány és az Alaptörvény megfelelő szabályainak tartalmi összevetését és mérlegelését az Alaptörvény értelmezési szabályaira is tekintettel. Az Alaptörvény negyedik módosítása következtében – a Záró és vegyes rendelkezések 5. pontja alapján – azonban az Alkotmánybíróságnak ezen összevetés eredményeképpen az Alaptör-

Úgy kell-e értenünk az új büntető törvénykönyv vonatkozó cikkeit, hogy attól függetlenül, hogy kihirdetett nemzetközi szerződésről vagy csak általában nemzetközi szerződésről, nemzetközi jogi kötelezettségről szól, a kihirdetettség minden egyes esetben *sine qua non* követelmény? Azaz, ha a magyar részességgel hatályos nemzetközi szerződést nem hirdettük ki, akkor az nem is hatályos a magyar belső jogban, vagy hatályos lehet, csak éppen büntetőjogi szankcionálás nem köthető hozzá? Egyáltalán lehetünk-e megengedőbbek?

Így például ugyanúgy alkalmazhatjuk-e a transzformációs követelmény alóli, korábbi, az Alkotmánybíróság által elismert kivételeket, hangsúlyozott árnyalatokat? A nem transzformálható nemzetközi jogi normák adopcója, inkorporációja⁷³ következményeként továbbra is élhet az a tétel, hogy a nemzetközi szokásjogot felidéző, összefoglaló, (az ún. progresszív továbbfejlesztés nélküli, pusztán csak kodifikáló) egyezmények kihirdetésének elmaradása megbocsátható, sőt a megsértés büntetőjogi szankcionálásának alkotmányossága elfogadható, amennyiben tartalma evidenciaszerűen közismertnek vélelmezhető, teszem hozzá, az ún. igazságtételi alkotmánybírói határozatokat⁷⁴ ekként sommázza.

Az új büntető törvénykönyvnek a nemzetközi jogi kapcsolatokat láthatóan különböző stílusfordulatokat tükröző rendelkezései közötti eltérések – túl azon, hogy mit vettek át a kényelem, a megszokás okán változatlanul a korábbi kódexből, mi köszönhető elvont, megalapozott tudományos előkészítettség gyümölcseinek, és mi köszönhető az or-

vény hatálybalépése előtt meghozott határozataiban foglalt érvek felhasználását kellő részletességgel indokolni kell. A korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek figyelmen kívül hagyása ugyanakkor az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén is lehetségesé vált, a szabályozás változása a felvetett alkotmányjogi probléma újraértékelését hordozhatja. A hazai és európai alkotmányjogi fejlődés eddig megtett útja, az alkotmányjog szabályszerűségei szükségképpeni hatással vannak az Alaptörvény értelmezésére is. Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálandó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezsége, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indoklásába történő beillesztése. Az Alkotmánybíróság – a fenti feltételek vizsgálata mellett – a hatályát veszített alkotmánybírói határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetők legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja” {13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [30] – [34]}.”

⁷³ „A 7. § (1) bekezdés első fordulata [...] azt mondja ki, hogy ezek az „általánosan elismert szabályok” külön (további) transzformáció nélkül is a magyar jog részei. A transzformációt ebben az általánosságban – vagyis a szabályok felsorolása illetve meghatározása nélkül – maga az Alkotmány hajtotta végre. Eszerint a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai nem az Alkotmány részei, hanem „vállalt kötelezettségek.” Az, hogy a vállalást és a transzformációt az Alkotmány tartalmazza, nem érinti az Alkotmány, a nemzetközi jog és a belső jog hierarchiáját. Ez az általános belső joggá tétel egyáltalán nem zárja ki, hogy egyes „általánosan elismert szabályokat” külön egyezmények (is) meghatározzanak és azok tekintetében külön transzformáció történjék. Az ENSZ Alapokmánya és a genfi egyezmények tartalmaznak például ilyen szabályokat.” 53/1993.(X.13.) AB határozat, ABH 1993, 327. p.

⁷⁴ Lásd különösen az 53/1993.(X.13.) AB határozatot és a 36/1996.(IX. 4.) AB határozatot.

szággyűlési képviselők *kreatív* hozzájárulásának – a joggyakorlatban kezelhetők, amennyiben olyan nemzetközi jogi kötelezettségekre mutat ki a törvényszöveg, amelyek Magyarországot illetően is fennállnak és ezek kellő alkotmányos pontossággal beazonosíthatók. (Azaz, a nemzetközi jog olyan pozícióban is tud állni a hazai büntetőjogban, amely nagyjából emlékeztet arra, ami az orvosi protokollok szerepe a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés esetében).⁷⁵

Az ezzel ellentétes álláspont persze lehetséges, de akkor óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy az új büntető törvénykönyv hány nemzetközi jogi háttérű paragrafusa hordoz magában alkotmányellenességet? Igaz, a korábbi büntető törvénykönyv számos paragrafusáról derült ki 1990 után az alkotmányellenesség, és ez nem rengette meg sem a bűnüldözést, sem az alkotmányos jogállamiság iránti elkötelezettséget.

Egy másik, még a szigorú alkotmánybírói felfogással is összeegyeztethető kivételt jelenthet az, amikor a büntető törvénykönyv számos, a büntetőjogi felelősségre vonással összefüggő intézkedést is érint, így például *elkobzás* (72.§) alóli kivételként és az *elkobzás* kivételes *mellőzése* (73.§) alóli alkivételként a nemzetközi jogi kötelezettség mellett *expressis verbis* nem szerepel a kihirdettség. Nézetem szerint itt például a Magyarországra vonatkozásában fennálló hatályos nemzetközi jogi kötelezettség attól függetlenül érvényesíthető, hogy megtörtént-e vagy sem a kihirdetés. (Itt értelemszerűen nem merül fel az a kérdés, hogy világos volt-e az egyén számára az a szabály, amihez igazítania kellett volna a magatartását.)

Úgy vélem, hogy eszerint *nincs mindig* elméleti jelentősége, hogy nevesített, és pedig a diszpozícióban vagy a záró rendelkezésekben nevesített nemzetközi szerződésekről van-e szó vagy pedig csak egy generális utalásról a törvényben kihirdetett nemzetközi szerződésekre illetve (kihirdetés említése nélkül) nemzetközi jogi kötelezettségekre. Mindhárom megoldásnak vannak előnyei és hátrányai. A nevesítés megkönnyíti a jogalkalmazó munkáját, és rendületlenül bízni kell abban, hogy sohasem fog elmaradni vagy késni a nevesítő felsorolás vagy pontosítás aktualizálása. A generális utalás esetén a jogalkalmazóra egy kisebb-nagyobb kutatómunka hárul, ami persze elvégezhető, és ahogy a korábban a miniszteri indoklás, úgy a mai gyakorlatnak megfelelően a jogszabályt közzétevő kiadók által szerkesztett, az előterjesztői indoklásokra alapító, azt pontosító, kiegészítő indoklások, a kommentárok vagy a tankönyvek valószínűleg eleve elvégzik a munka oroszlánrészét. (Csak megjegyzem, hogy a Complex Jogtár indoklása az ICC statútummal való kapcsolatot többnyire látatja,⁷⁶ ugyanakkor a statútum „ki nem hirdettségének” kérdését nem érzékeli.⁷⁷ Néhány más ponton viszont arra sem reagál, hogy van-e jelentősége annak, hogy nemzetközi kötelezettség és nem kihirdetett nemzetközi kötelezettség szerepel a diszpozícióban.⁷⁸ Van, ahol lényegében csak megismétli a törvényi szöveg nemzetközi jogi vonatkozású utalását, de van, ahol érdemi

⁷⁵ Foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés – 165. § (1) Aki foglalkozási szabály megszegésével más vagy mások életét, testi épségét vagy egészségét gondatlanságból közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi sértést okoz, [...]. (Nota bene: A „foglalkozási szabály”-t sem a 165.§-ban, sem az Értelmező rendelkezésekben nem definiálja a jogalkotó.)

⁷⁶ Lásd például a 143., 145., 146., 149., 150–152., 154–156., 289. és 295. §-okról írottakat.

⁷⁷ Lásd a 289. és 295. §-okról írottakat.

⁷⁸ Lásd a 72–73. §-okról és a 313. §-ról írottakat.

többet információt is ad, például a vesztegetés különböző vetületeit érintően az Európa Tanács GRECO-bizottságának monitoring dokumentumaira hivatkozik.)⁷⁹

Ugyanakkor még a nevesített szerződések egy részében is számolni kell a nemzetközi gyakorlatnak köszönhető hol lassabb, hol gyorsabb metamorfózissal. Ugyanez még fokozottabban érvényesül a „nemzetközi jogi kötelezettségek” rugalmas, nyitott büntető törvénykönyvi formulái esetében. A döntő a Magyarországot terhelő kötelezettség ténye és az egyén magatartásának alakításához elengedhetetlen alkotmányos normavilágosság. Jól látható, hogy a büntető törvénykönyv nemcsak a) olyan nemzetközi szerződésekkel tud együtt élni, amelyek kihirdetett és kimerevült – nem változó – formában részei a magyar jogrendszernek, hanem b) olyanokkal is, amelyek bár kihirdetettek, azonban egyedí sajátosságaik miatt mégis tudnak adaptálódni a társadalom vagy a szabályozási tárgy fejlődéséhez, változásaihoz. Ezek mellett azonban c) vannak olyan konfigurációk is, ahol bár nemzetközi szerződésről van szó, de a kihirdetés ténye nem követelmény illetve d) egyéb nem kihirdethető – tipikusan szokásjogi – nemzetközi jogi norma van explicit vagy implicit formában beleszöve a büntetőjogi diszpozícióba. Továbbá e) előfordul, hogy nemzetközi szervezeti tagsággal összefüggő, és amennyiben az adott szervezet kötelező normák megalkotására fel van jogosítva, úgy az ottani szabályoknak megfelelően Magyarországot kötelező, ott meghozott nemzetközi jogi normák infiltrálódnak a belső jogba, adott esetben a hazai büntetőjogba.

IV. Zárszó gyanánt

Értelemszerűen az absztrakt normakontroll illetve az alkotmányjogi panasz intézményének belső logikája és eljárásuk sajátosságai is determinálják azt, hogy kell-e és ha igen, hogyan szankcionálni a kihirdetés elmaradását, figyelemmel az adott jogág (ti. büntetőjog, polgári jog vagy egyéb jogág) jellemzőire is. A kihirdetendő nemzetközi szerződések és a kihirdetendőnek minősíthető egyéb nemzetközi jogi normák esetében a kihirdetés elmaradása a 2005. évi L. törvénynek a sérelmét jelenti, de ez nem szükségképpen éri el az alkotmányellenesség szintjét és még ott is, ahol eléri – a fent tárgyalt szempontokra figyelemmel – szankciója nem szükségképpen az alkalmazhatóság kizárása, ha a körülményekből kitűnően jogi tartalma közismertnek illetve az adott társadalmi, szakmai csoport körében nyilvánvalóan ismertnek tekinthető.

Végsősoron tehát a megoldás sokban emlékeztetne arra, amit az Alkotmánybíróság a 1990-2012-ig tartó időszakban kidolgozott. A doktrínában nemrég meghirdettek egy radikális – elméletileg megalapozható – megoldást, ez a kihirdetés kiradírózását javasolja az Alaptörvényből és a különböző törvényekből: Blutman László a kialakult helyzetet a mai fogalmi struktúrákkal kijavíthatatlannak tartja,⁸⁰ és lecsérélné a *beiktatással*, bízva abban, hogy „a beiktatás fogalmának alkalmazásával az előbbiekben bemutatott elmélet és fogalmi zavarok jelentős része kezelhető lenne.”⁸¹ Félő, hogy ennek a javaslatnak is

⁷⁹ Lásd a 290–291. és 298. §-okról írottakat.

⁸⁰ Blutman igen éles szavakkal bírálja a nemzetközi szerződés kihirdetését, mint ami „kifogásolható közjogi alakzat”, az „alapjaiban téves kihirdetési doktrína” gyümölcse, és a két fogalom (a közzététel és a kihirdetés) „szétbogozhatatlan kapcsolatban” áll. Lásd BLUTMAN 2013, 187.p., 198 és 196. p.

⁸¹ BLUTMAN 2013, 203. p.

az lesz a sorsa, mint számos elődjének: megfeneklik az eddigi parlamenti-kormányzati döntés-előkészítési folyamat zátonyain. Jelzi azonban azt is, hogy mindig időszerű koncepcionálisan átgondolni és újragondolni a nemzetközi jog és a belső jog viszonyát és annak hazai szabályozását, aminek az ünnepelt, Bodnár László barátom évtizedeket szentelt.

E tanulmány a *nemzetközi jog és a belső jog szimbiózisának* lett szentelve: a joggyakorlati és a büntető törvénykönyvi példák funkciója az volt, hogy alátámasszák, vannak olyan helyzetek, amikor a nemzetközi jog és belső jog, illetve a nemzetközi bírói joggyakorlat és a hazai alkotmánybírói joggyakorlat eltéphetlenül összefonódik, együtt él és együtt lélegzik...